

DOI:
УДК 378.147

Олександр Шевчук,
суддя Хмельницького
окружного адміністративного суду

МЕДІАЦІЯ ЯК ПОЗАСУДОВИЙ МЕТОД ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

У статті досліджується процес медіації як позасудового вирішення конфліктів. Визначено переваги та недоліки медіації. Здійснено аналіз законопроекту «Про медіацію». Досліджено дискусійні питання, які можуть виникати в процесі здійснення медіації.

Ключові слова: конфлікт, медіація, позасудові методи вирішення спорів, медіатор, альтернативні методи врегулювання конфліктів.

Shevchuk O.

Mediation as an extrajudicial method of conflict settlement

Despite the recent judicial reform in Ukraine, the level of public confidence in the judiciary is rather low. This is due to the imperfection of the judicial system, the workload of the courts, the delay in the consideration of the case and the distrust of the judges.

Today, an increasing number of people are interested in resolving disputes by other, alternative methods, without bringing the conflict to justice. The experience of leading European countries shows that alternative dispute resolution methods are a fairly effective way to avoid litigation. The most common and most effective in Europe is mediation - a way for the parties to resolve the conflict with the involvement of a qualified mediator - the mediator, whose main task is to establish communication between the parties and resolve the dispute on mutually beneficial terms.

It should be noted that in the Ukrainian legislation the concept of mediation is not enshrined at the legislative level, and therefore there is no regulation of this issue.

The Verkhovna Rada of Ukraine is considering the draft Law «On Mediation» dated 19.05.2020, submitted by the Cabinet of Ministers of Ukraine.

The authors of the bill define a fairly wide scope of mediation, which in addition to civil, family, labor, economic, administrative disputes also includes criminal proceedings in which it is possible to reconcile the victim with the suspect.

An important feature of mediation is that, unlike litigation, it is not clearly regulated and structured, so the parties to the conflict have the opportunity to build this process on their own.

The position of the mediator as a mediator in resolving disputes is debatable.

Another issue for discussion is the implementation of the decision made in the mediation process. As mediation is not a legally established way of resolving a conflict, decisions made by the parties are not binding.

An important step for the introduction of the institution of mediation at the national level should be the creation of a network of training centers that will train and improve the skills of staff who will provide the mediation process.

The article examines the process of mediation as an out-of-court settlement of conflicts. The advantages and disadvantages of mediation are identified. An analysis of the draft law «On Mediation» was made. Discussion issues that may arise in the process of mediation are studied.

Keywords: conflict, mediation, out-of-court methods of dispute resolution, mediator, alternative methods of conflict resolution.

Постановка проблеми. Пошук нових способів вирішення конфліктів вже тривалий час є одним із головних викликів українського суспільства. Складовою будь-яких відносин між людьми є виникнення конфліктних ситуацій, які потребують кваліфікованого вирішення.

Зважаючи на завантаженість судової системи та недостатню кількість професійних суддів виникає потреба у пошуку позасудових методів врегулювання конфліктів. Одним із таких способів є медіація як альтернативний метод врегулювання конфліктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою дослідження питання медіації займалися такі вітчизняні науковці А. Арутюнян, С. Ф. Демченко, Г. І. Козирев, В. В. Резнікова, А. П. Гаврилішин, Є. Р. Бершеда та ін. Незважаючи на значну кількість праць, що стосуються дослідження медіації, цей процес і досі залишається не до кінця вивченим та потребує подальших досліджень, а в першу чергу

законодавчого закріплення, яке в майбутньому дозволить створити розгалужену нормативну базу та дозволить розвивати цю тематику в подальшому.

Метою статті є дослідження процесу медіації як альтернативного методу вирішення спорів та аналіз переваг та недоліків медіаційного врегулювання конфліктів в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на нещодавню судову реформу України досить низький рівень довіри громадськості до судової гілки влади. Це пов'язано із недосконалістю судової системи, перевантаженістю судів, затягуванням строків розгляду справи та недовіри до суддів.

На сьогодні, все більша кількість осіб зацікавлена у вирішенні спорів іншими, альтернативними методами, без переведення конфлікту у судову площину. Досвід провідних європейських країн доводить, що альтернативні методи вирішення спорів є доволі ефективним способом уникнення судового процесу. Найпоширенішою та найефективнішою у Європі є медіація – спосіб вирішення сторонами конфлікту із залученням кваліфікованого посередника – медіатора, основним завданням якого є налагодження комунікації між сторонами та вирішення суперечки на взаємно вигідних умовах.

В Україні медіацією почали цікавитися на початку 2000-х років. Саме тоді з'явилися перші громадські організації, які взяли на себе навчання медіаторів та дослідження зарубіжного досвіду [2].

Однак, зважаючи на ментальні, економічні та соціальні відмінності європейських країн від України дискусійним залишається питання про те, чи зможуть позасудові методи вирішення спорів належно функціонувати в Україні.

П. 5.4 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276, передбачено розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва [1].

Варто відзначити, що в українському законодавстві поняття медіації не закріплене на законодавчому рівні, а тому і відсутнє нормативне регулювання цього питання.

Беручи до уваги особливості українського суспільства, у процесі медіації можна виділити ряд переваг і недоліків:

Позитивні сторонами цього процесу є:

- короткий час вирішення конфлікту;
- відсутність витрат, пов'язаних із слуханням справи у суді
- конфіденційність;
- пошук рішення, яке буде задовільняти обидві сторони;
- довільний вибір форм та методів вирішення спору.

Щодо недоліків, то можемо визначити такі:

- проводиться лише за згодою обох сторін по справі;
- відсутність механізму контролю за виконанням рішень, прийнятих у ході проведення процедури медіації;
- невелика кількість кваліфікованих медіаторів.

Для України медіація є відносно новим явищем, яке потребує насамперед законодавчого закріплення та широкого поширення серед громадськості. У США та країнах Європи ситуація трохи інша. Для прикладу, у Великій Британії близько 80 % справ вирішуються у процесі медіації, а у США у деяких категоріях справ (цивільні, господарські та адміністративні) медіація є обов'язковою.

На розгляді Верховної Ради України знаходиться проєкт Закону «Про медіацію» від 19.05.2020 р., поданий Кабінетом Міністрів України. Згідно цього документу, медіація – добровільна, позасудова, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [4].

Незважаючи на відсутність законодавчого регулювання процедури медіації, в Україні все таки є власний досвід вирішення спорів цим методом, який підтверджує ефективність його функціонування.

В Україні є Український Центр Медіації (далі – УЦМ), що створений при Києво-Могилянській Бізнес-Школі. УЦМ має намір діяти у двох напрямках: навчання медіаторів (освітня сфера) і надання послуг незалежними едіаторами. На сьогодні головне завдання Центру – донести інформацію про медіацію як ефективний інструмент у вирішенні конфліктів та продемонструвати успішний досвід її застосування [3].

Авторами законопроєкту визначена доволі широка сфера застосування медіації, яка окрім цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних спорів включає також і кримінальні провадження в яких можливий варіант примирення потерпілого з підозрюваним. Виключенням є конфлікти, які

впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не беруть участі у медіації, та в інших випадках, передбачених законом [4].

Важливою ознакою медіації є те, що на відміну від судового процесу вона не є чітко регламентованою та структурованою, тому у сторін конфлікту є можливість самостійно побудувати цей процес. Сторони можуть самостійно обирати медіатора, обирати час та місце проведення процедури, обирати форми та методи. Під час розгляду справи у суді, сторони не мають таких можливостей.

Зважаючи на те, що регулювання процедури медіації не закріплено нормативно, існує ряд проблемних питань.

Дискусійним є положення щодо особи медіатора як посередника у вирішенні спорів. Немає однозначної думки чи повинна ця особа мати певну кваліфікацію медіатора чи це може бути особа, чия професійна діяльність відноситься до іншої сфери (юрист або психолог). У проєкті Закону «Про медіацію» від 19.05.2020 р. зазначено, що медіатором може бути фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами

Іншим проблемним питанням є обрання форм та методів проведення процедури. Тут може бути два варіанти: або вони обираються медіатором, який пропонує їх сторонам, або навпаки – сторони обирають форми та методи та обговорюють їх з посередником. На цьому етапі можуть виникати деякі розбіжності, що стосуються форм та методів здійснення медіації. Врегулювання цього питання покладається на сторін процесу, оскільки відсутнє будь-яке нормативне регулювання.

Ще одним питанням для дискусій є виконання рішення, прийнятого в процесі медіації. Оскільки медіація не є юридично закріпленим способом вирішення конфлікту, то рішення прийняті сторонами не мають обов'язкового характеру. Можливі випадки, коли одна із сторін відмовляється виконувати це рішення, або виконує його неналежно. Виникає проблема відсутності гарантій виконання зобов'язання сторонами по відношенню один до одного.

Зважаючи на високий рівень корупції в українському суспільстві, існує небезпека неправомірного впливу сторін на медіатора з метою надання переваги одній із сторін задля вирішення спору на свою користь.

Беручи до уваги досвід країн Європи, який показує ефективність медіації, доцільно забезпечити належний розвиток цього процесу в Україні. Першим кроком у забезпеченні функціонування інституту має стати прийняття Закону «Про медіацію», який буде визначити порядок здійснення та основні принципи медіації, а також права та обов'язки медіатора та сторін конфлікту.

Важливим кроком для запровадження інституту медіації на національну рівні має стати створення мережі навчальних центрів, які будуть займатися підготовкою та підвищенням кваліфікації кадрів, які будуть забезпечувати процес медіації. Існуючі центри медіації є недостатньо ефективними та потребують реорганізації та оновлення.

Висновки. Отже, медіація як процес позасудового вирішення спорів є доволі ефективним способом вирішення конфліктів, як показує досвід провідних європейських країн.

Найбільш проблемним питанням є відсутність законодавчого акта, який буде регулювати цей процес. Прийняття Закону «Про медіацію» дозволить зробити процес медіації широко застосовуваним не лише на регіональних рівнях, а й на загальнонаціональному, що в свою чергу сприятиме популяризації медіаційного врегулювання конфліктів серед українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Волковицька Н. Медіація: альтернативний чи ефективний спосіб вирішення спорів? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-alternativniy-chi-efektivniy-sposib-virishennya-sporiv.html> (дата звернення 30.10.2020 р.).
2. Коваленко В. Медіація в Україні: ефективність та майбутні перспективи розвитку. URL: https://zib.com.ua/ua/142914-mediaciya_v_ukraini_efektivnist_ta_maybutni_perspektivi_rozv.html (дата звернення 30.10.2020 р.).
3. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2016/1\(84\)/10.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2016/1(84)/10.pdf) (дата звернення 30.10.2020 р.).
4. Проєкт Закону «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення 30.10.2020 р.).

References

1. Volkovytska, N. Mediatsiia: alternatyvnyi chy efektyvnyi sposib vyrishennia sporiv? [Mediation: an alternative or effective way to resolve disputes?]. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-alternativniy-chi-efektivniy-sposib-virishennya-sporiv.html> [in Ukrainian].
2. Kovalenko, V. Mediatsiia v Ukraini: efektyvnist ta maibutni perspektyvy rozvytku [Mediation in Ukraine: efficiency and future prospects of development]. URL: https://zib.com.ua/ua/142914-mediaciya_v_ukraini_efektivnist_ta_maybutni_perspektivi_rozv.html [in Ukrainian].
3. Mazaraki, N. Mediatsiia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Mediation in Ukraine: problems of theory and practice]. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2016/1\(84\)/10.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2016/1(84)/10.pdf) [in Ukrainian].
4. Proekt Zakonu «Pro mediatsiiu» [Draft Law “On Mediation”] No 3504 vid 19.05.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020.